

פנינים משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת שופטים תשע"ח -

מכאן ולהבא נפסל

ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וגו' (י"ט י"ט)

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ע"ב ב') דעת רבא דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל, ואמרינן לחד לישנא, דטעמא דמילתא מכיון שמה שמאמינים להמזימין הוא חידוש, דהא תרי ותרי נינהו מאי חזית דציית להני ציית להני, הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך, והעדויות שהעידו לפני שהזמנו כשירות.

הנה שמעתי דנים מה יהא באופן שהעיד עדות והזימו אותו, וקודם שהזום, היה עד קידושין, ולאחר שהזום, היה עד גירושין לאותה זוג. האם האשה מותרת, או דילמא אינה מותרת אלא נשארה אשת איש.

צדדי הספק

צדדי הספק, מי נימא דנשאת אשת איש, דהקידושין לא נפסלו מכיון דאמרינן פלגינן ונפסל רק מכאן ולהבא, אבל הגט פסול, כיון דמכאן ולהבא מיתה פסול, ואם כן היא נשאת אשת איש.

או דילמא נימא דלא יתכן לפסול הגט ולהכשיר הקידושין, דאם לא מאמינים להמזימין והם לא היו עמם במקום פלוני, אם כן הם עדים כשרים וגם הגט כשר, ואם מאמינים להמזימין והיו עמם במקום פלוני, אם כן הם עדים פסולים, וגם אין קידושין, אם כן ממה נפשך מותרת.

הוכחה מתשב"ץ

הנה מבואר בתשב"ץ (תשובות ח"ג סי' ק"ב) דאם אב אומר על בנו שאינו בנו, דנאמן מדין יכיר, ואם כן נקטינן שאין לו בנים, ואם מת אשתו חייבת ביבום, אך הרי אם אינו בנו אבל הרי הוא בן אשתו, אם כן על כרחך אשתו זינתה ופטורה מיבום, אך לגבי הזנות אין מאמינים לו.

והרי לכאורה הכא נמי איכא ממה נפשך דפטורה מיבום, דאם נאמן שאינו בנו, אם כן על כרחך זינתה, ואם כן נאמן לו גם לענין שהיא זינתה, ואם לא נאמן לו שהיא זינתה, אם כן על כרחך הרי הוא בנו ולא נאמן לו שאינו בנו. אלא חזינן דפלגינן ולא אמרינן ממה נפשך. ואם כן נילף נמי לנידון דידן.

אין מסייעין זה את זה

הנה דעת רבא דעד זומם מכאן ולהבא הוא נפסל, וטעמא דמילתא אמרינן בחד לישנא, משום דחידוש הוא, דהא תרי ותרי נינהו מאי חזית דציית להני ציית להני.

ואמרינן בגמרא דלפי זה בהעידו תרי בחד ותרי בחד, הרי יש שני מזימים על כל אחד ואחד, ואם כן לא הוי חידוש, ואם כן העדים זוממין פסולין למפרע.

והקשו בתוספות (שם ע"ג א' ד"ה דאסהידו) מה בכך, הרי איכא ב' עדים שהם ראו המאורע, שהרי ב' העדים מעידים שראו המאורע ביחד והרי תרי כמאה הוו.

ותירצו בתוספות דאירי בכגון שאין הניזומין מסייעין אחד לחבירו, שאין האחד יודע כלום בעדותו של חבירו, כגון שראה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה או בכגון הודאה אחר הודאה.

א. קושיית הפלאה

הקשה בהפלאה (בבא קמא שם) אמאי הוצרכו תוספות לומר דאירי באופן שאינם מסייעין, הרי אף באופן דמסייעין, נהי דהראשון הוה

חידוש, אבל לאחר שהעידו נגד הראשון והאמינו למזימים, אם כן עכשיו נקטינן שהראשון לא היה שם, אם כן שוב אין לשני סיוע ובדידיה לא הוה חידוש.

ותירץ בהפלאה, דבאמת יש לשני סיוע מהראשון, כיון דרק מכאן ולהבא הוא נפסל.

ב. הראשון לא היה שם

שאלו על ההפלאה, דנהי דהפסול רק מכאן ולהבא, אבל כבר ידענו שהראשון לא היה שם, דהרי מאמינים לאחרונים, ונהי דלגבי עדויות שהעיד, אמרינן שכן היה כמו שמעיד, דפלגינן הענין כיון דהוי חידוש, אבל לענין הנידון אם יש לשני סיוע, הרי כיון דלא היה שם מי יסייע לו. ויפה שאלו.

ג. פלגינן גם לגבי חבירו

אלא לעני"ד יש ליישב, דכשם שאמרינן פלגינן לגבי העדויות שהעיד, ואמרינן דלגביהם היה שם וכל מה דמאמינים לאחרונים היינו רק למאורע בעצמו ולא לשאר דברים, הכי נמי לגבי חבירו אמרינן דשפיר היה.

מכתב - חייב מיתה מהו להעיד

בס"ד ט' ניסן תשס"ז

לכבוד הג"ר חצ"א שליט"א בעל המחבר זרע יצחק

הנני בזה לבוא בכתב על אשר ראיתי בספרך זרע יצחק למסכת מכות (סי' ז'), והנה יצא כ"ת לדון בדבר החדש, היאך הדין בעדים שנגמר דינם למיתה, ועשו תשובה באופן המועיל, (כמבואר בסנהדרין פרק זה בורר, כ"ה ב'), באופן שאין לפוסלם מפאת רשעים, האם עכשיו כשרים להעיד בדיני נפשות.

דהרי קיימא לן (סנהדרין ע"ח א') דעדים שהם טריפה פסולים להעיד בדיני נפשות, והטעם, שהרי אינם בזוממי זוממין, שהרי אם יעידו בדיני נפשות, ואחר כך יזימום, ונפטור את הנידון ונחייב העדים מיתה, ואחר כך יזימו את זוממיהם, יהיו המזימין הראשונים פטורים, כיון דבעו למקטל העדים שהם טריפה והוו גברא קטילא.

ואם כן הכי נמי הכא יהיו העדים שנגמרו דינם למיתה פסולים, שהרי אינם בזוממי זוממין, דהרי אם יזימו את זוממיהם, יהיו המזימין הראשונים פטורים, כיון דבעו למקטל העדים שהם גברא קטילא, שהרי בלאו הכי נגמר דינם למיתה. עכ"ד.

והנה זה דבר חדש ונפלא שהעלה כ"ת ודלי מרגניתא.

תרי תירוצי בתוספות

הנה לעני"ד יש לדון בהאי מילתא חדתא, דהנה אמרינן בגמרא סנהדרין (פ"א א') מי שעבר עבירה קלה ונגמר דינו על עבירה קלה, וחזר ועבר עבירה חמורה, נידון במיתה החמורה.

והקשו בתוספות (שם ד"ה ונגמר) אמאי נידון בחמורה, הרי העדות על החמורה הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהיאך יוכלו להעיד עליו שחייב במיתה החמורה, הרי אם יזימו יהיו פטורים כיון דבלאו סהדותיהו גברא קטילא בעו למיקטל, וכמו דקיימא לן (שם ע"ח א') במעדין על טריפה שחייב מיתה דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה.

ותירצו תוספות ב' תירוצים, חדא, דהכא איירי דהך עבירה שניה עבר בפני בית דין, דאפילו בעדות שאי אתה יכול להזימה מחייבין.

עוד תירצו תוספות, דשאני בנגמר דינו למיתה, כיון דאי איתזמו

ב. פלגינן נאמנות

יש לדון ליישב דברי התוספות, דהנה בבעל דין המעיד אמרינן פלגינן, כגון המעיד שפלוני רבעני לרצוני, אמרינן (סנהדרין ט' ב') פלגינן, דנאמן לחייב את הרובע, אבל אינו נאמן לחייב את עצמו, דאדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע.

ג. פלגינן בתורת בית דין

מעתה יש לעיין אם מעידים לפני דיינים שפלוני רבע דיינים לרצונם, הרי לענין הנרבע אינם יכולים להיות בית דין דהרי איירי בהם עצמם, אלא האם נימא פלגינן ועכ"פ יש כאן תורת בית דין לענין הרובע, אף שהוא מאורע אחד.

מעתה נימא דהכי נמי יכולים לקבל על עצמם הזמה, דנימא פלגינן, דאע"פ דאינם כאן תורת בית דין לענין להעניש עצמם, אבל יש כאן תורת בית דין לענין לפסול עדותם ולומר שטל הפסק דין. וצריך תלמוד.

קרובים לעדים המוכחשים

הנה בתשובות מהר"י בן לב (ח"ג סי' כ"ה, מובא באור שמח הל' עדות, ובגליון הגרע"א חו"מ סי' ל"א סעי' א') נסתפק בעדים שהעידו על מאורע לחייב הבעל דין, ועדים אחרים מוכחשים אותם, והם רחוקים לבעלי דיינים אבל קרובים לעדים המוכחשים. האם הם כשרים לעדות.

וטעם ספיקו כיון דזולת ההכחשה במאורע, באו גם לפוסלם, והרי אינם נאמנים בעדותם לפסול העדים מכיון שהם קרובים, אם כן נימא דעדות שבטלה מקצה בטלה כולה.

א. לפסול שלא יצטרפו

הנה בשני כתי עדים המכחישות זו את זו, קיימא לך כרב הונא (בבא בתרא ל"א ב') דאע"פ שהם מוכחשים, מכל מקום לא נפסלים, אלא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. נמצא דבנידון הנ"ל העדים שהכחישו, לא פסלו העדים הראשונים, והא דאמרינן שבאו גם לפסול העדים הראשונים, היינו משום דבאו לפוסלם לענין שלא יוכלו להצטרף אחד מכת זו ואחד מכת זו.

ב. עדות שלא נתקבל

נמצא להאמור, מכח הא דמעידין לפסול את הראשונים, לא הוי אמרינן עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, דהרי לרב הונא נשארים כשרים, אם כן אין העדות מתקבלת לפוסלם. חזינן דלא אמרינן עדות שבטלה מקצה בטלה כולה אם החלק מהעדות שבטלה לא נתקבל.

ג. עדות של עד אחד

אמנם לאידך גיסא, יש לעיין בשני עדים שמעידים על רובע, ואחד מהם קרוב לנרבע, האם נימא שבטלה מקצתה כיון שהוא קרוב ואינו נאמן בחלק של העדות שמחייב הנרבע.

אמנם לכאורה להאמור לא נימא בזה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, דהרי עדות עד אחד אינה מתקבלת, וגם אינו ראוי לצירוף, דבדיני נפשות עדות מיוחדת פסולה, והיינו בלא העידו תוך כדי דיבור.

[וכי תימא דמכל מקום מהני עדות על הרובע לפוסלו לעדות, ובוה ראוי לצירוף, אך כאשר הרובע בלאו הכי פסול לעדות, כגון שהם מעידים רק על ההתראה ולא על המעשה].

ד. לחלק

וכי תימא דשאני התם דאיכא עד אחד, אך לכאורה מאי שנא אינה מתקבלת מפאת חזקת כשרות של העדים, או אינה מתקבלת מפאת דהוי רק עד אחד.

ויש לחלק דעד אחד שאני דיש כאן עדות על קרובו אלא שאינה מספקת, משא"כ ברב הונא אין כאן עדות כלל. וצריך תלמוד.

קמאי או אתכחשו, מהני סהדותיהו דבתראי, אם כן עדות שאתה יכול להזימה קרינן ביה. עד כאן דברי התוספות.

תליא בדברי התוספות

והשתא יש לדון דחידושה דכ"ת דעדים שנגמר דינם למיתה פסולים להעיד, יהא תליא בבי תירוצי התוספות, דלתירוץ קמא בתוספות, באמת הני עדים שנגמר דינם למיתה יהיו פסולים להעיד מפאת דאינן בזוממי זוממין.

משא"כ לתירוץ בתרא יהיו כשירים, דהרי יתכן שיהיו בזוממי זוממין אם יוזם או יוכחש אותם העדים שהעדין עליהם ועל ידם נגמרו דינם למיתה, וזה סגי למשוי עדות שאתה יכול להזימה, ואם כן שפיר נדון על פיהם.

נמצא דהאי נידון תליא בבי תירוצי התוספות, וכשם שבחייב מיתה קלה, ולא עבר על עבירה החמורה בפני בית דין, אלא באו עדים שעבר על החמורה, נמי יהא תליא בבי תירוצי התוספות.

אמאי לא תירץ כתיירוץ השני

הנה יש לעיין אמאי התירוץ הראשון בתוספות לא תירץ כתיירוץ השני, והיינו דאי איתזמו קמאי או אתכחשו מהני סהדותיהו דבתראי. ויש לבאר בבי דרכים.

חדא, דכשיש עדים לא מספקינן שהם שקרנים, אף לא למשוי יכול להזימה, דהרי אמרינן דעדים הוא בירור מעליא ולא מספקינן בזה. שנית, יש לומר דכיון דהשתא קמן הוא מחוייב מיתה, לא מספקינן, והיינו דאין הטעם מחמת מעלת בירור העדים, אלא דכיון דסמכינן השתא דחייב במיתה לא מספקינן בזה.

ראיה לדרך השני

הנה יש ראיה לדרך השני, דהרי לכאורה יש ליישב קושיית תוספות, דזה שנגמר דינו למיתה הא יתכן שילמדו עליו זכות, ואז חוזר דינו, ואם כן הוה ליה עדות שאתה יכול להזימה, אלא חזינן דסבירא להו לתירוץ הראשון דכיון דסמכינן דחייב מיתה תו לא מספקינן שאינו חייב.

והנה כל זה הגו רעיוני בעת עייני בספר הנפלא, והנה חזינן סוגלת הספר המעורר המעיין ונתקיים בזה שדברי תורה פרים ורבים, והנה הנני לברך ברכות מממשכות לגבי שיוסיף להעניק לכלל ישראל עוד כהנה מהגיוני לבו, וזכות הרבים תלויה בו.

כעתירת

אברהם נגחובסקי.

להזים את עצמם

וְעִמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה' וְגו' (י"ט י"ז)

הנה אמרינן בגמרא כתובות (כ"א ב') דבדאורייתא אין עד נעשה דיין, ובטעמא דמילתא, כתבו תוספות (שם ד"ה הנח) משום דבעינן שיעידו לפני הדיינים, דכתיב "ועמדו שני האנשים" אלו העדים "לפני ה'" אלו הדיינים, אבל אין הדיין יכול להעיד לעצמו.

תו כתבו תוספות בשם יש מפרשים שהטעם מפאת דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ואם העדים נעשו דיינים, עדות שאין אתה יכול להזימה היא, שלא יקבלו הזמה על עצמן.

[וכתבו תוספות דלפי טעם זה אם העדים קרובים לדיינים נמי אינם יכולים להעיד, דלא יקבלו הזמה עליהם. וכן קיימא לך (שו"ע חו"מ סי' ל"ג סעי' י"ז)].

והקשה בקהילות יעקב (כתובות מהדו"ח סי' כ"ד) על תוספות, אמאי כתבו שרק לא ירצו לקבל הזמה על עצמם, הרי אפילו אם ירצו לקבל הזמה על עצמם, אינם יכולים לקבל, דהא פסולים לדון את עצמם.

א. אמאי פסולים לדון עצמם

הנה ביאור קושיית הקהילות יעקב, דהרי אינם יכולים לקבל הזמה על עצמם, דהרי לכשיוזמו הם בעלי הדין, דהרי הם עצמם הנידונים, וכמו שאינו נאמן להעיד על עצמו שחייב גלות, אף שאין כאן אין אדם משים עצמו רשע דהרי היה שוגג, או במעיד על עצמו שחייב כסף דרק נאמן מפאת הודאת בעל דין, אבל בלא זה אינו נאמן כמו בחב לאחרני.

אנשים ולא קטנים

וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֶשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה' וגו' (י"ט י"ז)
הנה ילפינו בגמרא בבא בתרא (קנ"ה ב') 'האנשים' ולא קטנים,
שקטנים פסולים לעדות.

הקשה הגרע"א בתשובות (קמא סי' קע"ו) אמאי בעינן קרא לפסול קטנים לעדות, תיפוק ליה מפאת עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי קטנים אינם בני עונשים וגם לא בני תשלומין. ותירץ הגרע"א כמה תירוצים:

תירוץ א' - האם בעינן יכול להזימה

הנה הקשו תוספות (ריש מכות) בעדים שמעידין באיש פלוני שהוא בן גרושה, הרי כיון דאם הוזמו אינן נעשין בן גרושה וחלוצה, אם כן גם בשלא יוזמו היאך יעשה על פיהם בן גרושה, והא הוא לא עדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות.

ותירצו בתוספות ב' תירוצים, חדא, דהכא כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר אתה יכול להזימה.

תו תירצו, דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חיישינן כלל באתה יכול להזימה, דמהיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה מכאשר זמם, והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם, דהרי אין אומרים יעשה זה בן גרושה תחתיו.

מעתה הרי בשלמא לתירוץ השני של התוספות, לא קשה כלל קושיית הגרע"א, דהרי אם אי אפשר לקיים בהם הזמה לא בעינן עדות שאתה היכול להזימה, ואם כן הכי נמי מכיון דאי אפשר לקיים הזמה בקטן, אם כן לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה, ואם כן אם לא היה קרא הוה מכשרינן קטן.

אלא קושיית הגרע"א רק לתירוץ הראשון של התוספות, דבכל אופן צריך שיהא עדות שאתה יכול להזימה, ומלקות משוי יכול להזימה, אם כן קטן לא יוכל לפסול לעדות.

תירוץ ב' - מעידים לזכות

תו תירץ הגרע"א, דבעינן קרא באופן שמעידין הקטנים לפטור ממינתה או ממלקות, דהרי בכהאי גוונא אם הוה עדות שקר לא ילקה משום לא תענה, דלא בא לחייב ורק לזכות, ואם כן תיקשי כל הכחשה לזכות ליפסול העדות, דהרי אם אינו לוקה משום לא תענה, ואם כן לא יקיימו כאשר זמם והוה עדות שאי אתה יכול להזימה, אלא דלא קשה דגם לא הוה כאשר זמם לעשות לאחיו, דלא רצה לעשות רע. ואם כן אתי שפיר דבעינן קרא דקטנים לענין עדות הצלה. [ויש לעיין לפי זה אם כן בדין הוא דבאמת כשר עד נעשה דיין לעדות של זיכוי].

תירוץ ג' - עדות דקידוש החודש

תו תירץ דנפקא מינה נמי בעדות החודש דבזה נמי לא עבר בלא תענה דהרי לא בא לחייב מידי, והכי נמי לא הוה בכלל כאשר זמם.

עדות לזכות וגם לפסול

הנה לכאורה תיקשי על תירוץ השני של הגרע"א דאיירי בעדות לזכות, דהרי לדברי מהר"י בן לב הנ"ל, אמאי אמרינן דלולי הקרא, היינו מכשירים עדות של קטנים שמעידין לזכות הבעל דין, הרי אע"פ שהקטנים באים לזכות להבעל דין, אמנם הרי הם באים גם להכחיש ולפסול העדים הראשונים שחייבו הבעל דין, ועדות זו הוה עדות לחובה, ואם כן בעינן שיהא עדות שאי אתה יכול להזימה, ומכיון דעדות דקטנים הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, שוב תתבטל נמי העדות על המאורע, דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ואם כן למה לי קרא לפסול קטנים.

א. לא משוי בטלה מקצתה

יש לומר דסלקא דעתך להגרע"א דעדות שאי אתה יכול להזימה לא משוי עדות שבטלה מקצתה. אך הא חזינן דמשוי נמצא אחד מהן קרוב או פסול ומאי שנא.

אמנם דעת הגרע"א דלא משוי תחילתו בפסול, אך מכל מקום

בטלה מיהת קא עביד. [ובגבורות ארי (מכות ב' א') סבירא ליה דמשוי נמי תחילתו בפסול].

[ודברי הגרע"א דלא משוי תחילתו בפסול, זהו תירוץ בתרא דהגרע"א (שם) בשם הגאון ר' שלמה איגר, דנפקא מינה בקרא דקטנים בגוונא דבשעת הראיה היה קטן, ואחר כך הגדיל, והעיד בגודלו מה שראה בקוטנו, דבלא קרא היה כשר, דעכשיו הוה עדות שאתה יכול להזימה, אך אחרי דילפינן מקרא ד'ועמדו', הקטן פסול, דמיקרי תחילתו בפסול, דהרי הפסול הוה בגוף הקטנות].

ב. בית דין היו הורגין על פי רוב

אלא יש לומר דאין הכי נמי אף האי תירוצא דהגרע"א לא איירי כשהקטנים מצילים על ידי הכחשה, אלא כגון דבית דין הוה קטלינן או מלקינן מכח רוב, ושני העדים הקטנים מעידין שזה מן המיעוט, דבזה אינם פוסלים מידי.

ג. מתו העדים

אך היטב העירו ליישב דברי הגרע"א אף לפי האי גיסא דמהר"י בן לב, דהרי בעינן קרא ד"אנשים ולא קטנים" להיכא דמעידים להכחיש עדים שחייבו, והכת הראשונה כבר מתה, נמצא דאין נפקא מינה בהא דבאים לפוסלם.

וכי תימא הרי פוסלים את העדויות שהעידו עד שמתו, אך הרי באמת נקטינן כרב הונא דכל כת באה בפני עצמה ומעידה, וכל הפסול למהר"י בן לב היינו שמונעים להצטרף, והשתא אינו ראוי לצירוף שכבר מת.

אך אכתי נימא שבאו לפסול העדות אם פעם הצטרף. [ויש לומר דאיירי שלא הצטרף עמו].

אך באמת ישוב הנ"ל נכון, דהרי לעני"ד אף בהזמה שנאמנים בתורת ודאי, והמוזמים קרוביהם, אם כבר מתו המוזמים, נאמנים להזימם, דהרי אין הנידון על גופם, ורק על העדויות, ואם כן אמאי לא נוכל לפסול העדויות, דכאן אין פסול של קורבא. ואם כן לכאורה נתיישבו היטב דברי הגרע"א גם למהר"י בן לב.

עדות דקידוש החודש

הנה כתב הגרע"א בתירוץ השלישי הנ"ל, דבקיודש החודש לא בעינן עדות שאתה יכול להזימה.

ותיקשי, הרי חזינן (כתובות כ"א ב') דבקיודש החודש אין עד נעשה דיין, ולדעת היש מפרשים בתוספות בכתובות (שם ד"ה הנח) זה מפאת דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה, אם כן חזינן דבעדות דקידוש החודש בעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה.

א. אפשרות ביטול

יש לדון ליישב, דהנה בנודע ביהודה (קמא אה"ע סי' ע"ב) כתב דבעדות זנות לאוסרה על בעלה אין דרישה וחקירה מעכבת, דהרי הטעם דמעכבת היינו משום דבעינן שיהא עדות שראוי להזימה, והרי לחד תירוצא בתוספות בריש מכות, באופן דאי אפשר לקיים הזמה לא בעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה.

אמנם בבית הלוי (ח"ג סי' ו') וכן בחזון איש (חוי"מ) נחלקו, דנהי דלהאי תירוץ דתוספות לא בעינן עונש דכאשר זמם, מכל מקום בעינן שיהא עדות שאתה יכול להזימה כדי שיהא עכ"פ אפשרות ביטול העדות על ידי הזמה כדי שנחזיק העדים בחזקת עדי שקר, וזה יליפנן נמי מקרא דכאשר זמם.

מעתה גם בעדות דקידוש החודש, כיון דלא יקבלו הזמה על עצמן אם כן גם אפשרות ביטול ליכא ואם כן ניחא.

ב. השר מקוצי

אך אכתי תיקשי להשר מקוצי (מובא בקצות החושן סי' ז' סק"ד) דטעמא דאין עד נעשה דיין, משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ואע"פ שאפשר להזימו בבית דין אחר, מכל מקום אכתי לא ייענש, דהרי אם הוזם אגלאי דלא היתה קבלת עדות בבית דין, דנתברר למפרע דהדיינים היו פסולים.

והשתא בקידוש החודש הא בלאו הכי ליכא עונש, והביטול העדות יהא אף אם עד נעשה דיין, דהרי אגלאי דלא היה בית דין כלל.

אמנם בקצות החושן הקשה על השר מקוצי, דהא פסלין בעד נעשה דיין אף בנתקבלה העדות בבית דין אחר וחזר הדין להם, דבכהאי גוונא אף אם יוזמו לא אגלאי דלא היתה קבלת עדות. אך זה תיקשי גם לטעמא דתוספות דילפינן דאי עד נעשה דיין מקרא דועמדו שני האנשים לפני ד'.

ג. אתם ואפילו מוטעין

תו יקשה על הגרע"א מתוספות, דהרי אין לומר דטעמא דאין עד נעשה דיין בקידוש החודש, דעכ"פ בעינן שיהא אפשרות לבטל העדות על ידי הזמה, דהרי בלאו הכי לא יהא ביטול עדות בקידוש החודש, דהרי קידוש החודש חל אפילו בעדות שקר, דדרשינן 'אתם' ואפילו מוטעין.

והעירוני דבעינן שיהא ראוי לביטול עדות בין הקבלת עדות להפסק בית דין, ואם נפסלו בעדים באותה שעה לא מקדשין החודש על פיהם.

ד. למפרע הוא נפסל

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ע"ב ב') לחד לישנא, דגם לרבא עד זומם למפרע הוא נפסל, וטעמא דרבא שאמר דמכאן ולהבא הוא נפסל, היינו משום פסידא דלקוחות, שאם העדים החתימו בינתים על שטר מכירה יפסידו הלקוחות, והרי לא ידעו שהעדים נפסלו למפרע.

ובתוספות (שם ע"ג א' ד"ה א') כתבו דלפי טעמא דפסידא דלקוחות, אחרי שהוזמו בעדות אחרת, פוסלין למפרע עדות שהעידו לקידוש החודש, דהרי בעיקר הדין למפרע הוא נפסל, אלא מתקנינן דמכאן

ולהבא הוא נפסל משום פסידא דלקוחות, והרי בעדות דקידוש החודש ליכא פסידא דלקוחות.

ותיקשי הא בלאו הכי לא תבטל עדות דקידוש החודש, דהרי 'אתם' ואפילו מוטעין, ואם כן מאי נפקא מינה בהא דפסלינן למפרע. ויש ליישב כהנ"ל, דהנידון שהעידו בקדוש החודש ולא גמרו הדין ובינתיים נפסלו העדים.

עוד יש לומר דהנפקא מינה לביטול הדיינים למפרע מכח הזמה, דבזה לא שייך אחר ואפילו מוטעין דהרי אין כאן בית דין כלל.

ה. הכחשה בקידוש החודש

הנה איתא בסוגיא בשבועות (מ"ח א') גבי עדות החדש, שהיו בודקין העדים כמה היתה הלבנה גבוה מן הקרקע למראה עיניו באומדן בשיפולו של רקיע. ואם הכחישו זה את זה, אמרינן דתליא בפלוגתת רב הונא ורב חסדא אם כשרין לעדות אחרת.

ותיקשי על הגרע"א למה יפסלו, הרי לא עברו על לא תענה. ונהנה זה הקשה באמרי בינה הלכות עדות].

ויש ליישב דמכל מקום נפסלים שחיזין ששיקרו, ואם כן דמי לכלל חשוד על הדבר שאינו מעיד. אלא הרי נימא דמקרי חשוד רק לדבר הקל, ואם כן אינו חשוד לדבר החמור, דהרי כאן לא עברו על לא תענה. והעירו דיש לומר דנפקא מינה לפסול רק לעדות אחרת של קידוש החודש דליכא ביה לא תענה. ודוחק.

ויש ליישב עוד, דהתם איירי שידעינן דעל ידי עדותם של קדוש החודש תהא נפקא מינה בדיני ממונות והעדים יודעים זאת.

עניני שבת

שרינן למיעבד מקודם, ואם כן בבישול נמי נימא הכי. [אמנם עיין בחלקת יעקב בדברי הגי"ר מרדכי גיפטר דדן דבאמת בספק אם יטמא או לא, אין להתיר הפעולה, וכתב שם דדמי לשמא ימות, ובזה יש לחלק].

ג. לחלק

אולי יש לחלק דכשהנידון על השתנות הדין מטהור לטמא, כיון דנפסוק שהוא טהור, בזה שרינן, משא"כ בבישול דהנידון במציאות, לא נוכל להקל מפאת שאחר כך יפסוק שאינו מבושל, דמכל מקום שמא עשה מלאכה.

והיינו דשורש החילוק דבכהן האיסור על התוצאה שהוא טמא, ובבישול האיסור על הפעולה. וצריך תלמוד.

ד. אדים של מים

אגב, הנה דנו חכמי הזמן כשיש אדים של מים, האם חשיבא בישול או אפיה וצליה.

ולפי זה להניח חלה על גבי סיר שעל האש ויש שם אדים, אם יש לו דין בישול יהא אסור, דהוה בישול אחר אפיה, משא"כ אם אין לו דין בישול הרי הוה אפיה אחר אפיה.

וכן יש לעיין לענין קרבן פסח ויש אדים באור, דאם חשיבא בישול יהא פסול, ואם לא חשיבא בישול הוה ליה צלי.

לעשות לכתחילה ספק בישול

הנה יש לעיין מהו בבישל בשבת ומסופק אם היה בישול או לא. ולכאורה מוקמינן ליה בחזקת הגוף שלא נתבשל, ואם יבשלו אחר כך יהא חייב משום בישול, ולא נימא דאין בישול אחר בישול. והשתא יש לעיין אמאי אסרינן ליה להכניס מאכל שלא נתבשל לתוך ספק כלי ראשון ספק כלי שני.

א. טעם ההיתר

הנה הטעם להתיר, היינו משום דמכיון שאחרי שיכניס המאכל לתוך הכלי, נכריע מכח חזקת הגוף שהמאכל לא נתבשל, אם כן נימא דגם לכתחילה מותר לעשות הפעולה.

[וגוף הדבר דבישול יש חזקת הגוף, מבואר בישועות יעקב בהלכות בישולי עכו"ם].

ב. חזינן הכי לענין ספק טומאה

היינו אם נימא דכהן שרי לילך לכתחילה במקום שיש ספק טומאה ברשות הרבים, והרי חזינן (תוספות כתובות כ"ח ב' ד"ה בית) דשרינן לכהן ליכנס למקום של ספק טומאה משום ספק טומאה ברשות הרבים, ודעת הר"ן (ריש נדה) דספק טומאה ברשות הרבים טהור מפאת חזקת טהרה, חזינן דאם נפסוק לאחר מכאן שהוא טהור,

<p>זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.</p>	<p>המכון להוצאת כתיבי רבינו זצ"ל</p> <p>ששו ושמחו בשמחת התורה</p> <p>לאחר שאזלו מן השוק ספרי רבינו שיצאו לאור בשנה האחרונה, יצא לאור מהדורה חדשה</p> <p>"בית אבי"</p> <p>חיבורו הגדול של רבינו על ספר שב שמעתתא</p> <p>"חדר הורתי"</p> <p>על מסכת הוריות - מהדורא קמא - מהדורא תנינא - מלואים</p> <p>ניתן להשיג: משפחת גנחובסקי, רחוב נועם אלימלך 14 בני ברק, טלפון 0527639733 משפ' פיש רח' הרב קוטלר 21 פינת הרב שך 7 ב"ב, טל' 03-6188995 0533149777 וכן בחנויות הספרים</p>
<p>נא לתרום להדפסת הגליון סקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב טל' 035703949 L5703949@gmail.com</p>	